

ZASŁUŻENI GEOLODZY NA FRYZIE SALI MUZEUM GEOLOGICZNEGO PIG-PIB IMIENIA PAWŁA EDMUNDA STRZELECKIEGO

DISTINGUISHED GEOLOGISTS ON THE FRIEZE IN THE PGI-NRI PAWEŁ EDMUND STRZELECKI GEOLOGICAL MUSEUM

WŁODZIMIERZ MIZERSKI, HALINA URBAN, MAREK GRANICZNY, ZBIGNIEW KOWALSKI

Abstrakt. W Sali Muzeum Geologicznego, na wysokości trzeciej kondygnacji krużganków, znajduje się ozdobny fryz, który powstał wraz z ukończeniem budowy głównego gmachu Instytutu w 1936 r. Ikonografia na fryzie sali im. P. E. Strzeleckiego w gmachu PIG jest jedyną malarską dekoracją sali i ogranicza się do paneau wypełnionych nazwiskami zasłużonych geologów. Obecnie na fryzie znajdują się 32 nazwiska wybitnych naukowców, polskich i zagranicznych. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie historii powstawania paneau z kolejnymi nazwiskami, a także krótkich biogramów wszystkich wielkich geologów uhonorowanych na fryzie, w celu upowszechnienia wiedzy o nich wśród osób odwiedzających Instytut, a zwłaszcza znajdujące się w nim Muzeum Geologiczne.

Słowa kluczowe: Dekoracyjny fryz w Sali Muzeum PIG-PIB, zasłużeni geolodzy, Józef Morozewicz.

Abstract. In the Hall of the PGI Geological Museum, there is a decorative frieze, at the height of the third-tier galleries, which was created with completion of the Institute's main building in 1936. Iconography on the frieze in the P.E. Strzelecki Hall is the only decorative painting and is limited to the panel filled with the names of distinguished geologists. Currently, there are 32 names of prominent Polish and foreign scientists on the frieze. The aim of this article is to present short biographies of all the great geologists placed at the frieze, to disseminate knowledge about them among visitors of the Institute and, in particular, of the Geological Museum.

Key words: Decorative frieze located in the vault of the Geological Museum Hall in the PGI-NRI, distinguished geologist, Józef Morozewicz.

WSTĘP

Ozдобny fryz, znajdujący się na wysokości trzeciej kondygnacji krużganków sali Muzeum Geologicznego, został wykonany i oddany wraz z zakończeniem budowy głównego gmachu Instytut w 1936 r. według założeń projektowych Mariana Lalewicza. Fachowy opis fryzu można odnaleźć w artykule architektki A. Wagner (2010): „*Jako barwny akcent, ożywiający dobrze oświetlone wnętrze ekspozycyjne, wprowadzono szeroki pas fryzu odpowiadający trzeciej kondygnacji*

krużganków. Ten niski trakt komunikacyjny został oświetlony przez okrągłe otwory będące nawiązaniem do wawelskich dekoracji gdzie w polichromii fryzu znajdują się tonda z popiersiami rzymskich cesarzy. Ikonografia na fryzie Muzeum PIG ogranicza się do dekoracyjnych malarskich paneau wypełnionych nazwiskami zasłużonych geologów” (fig. 1).

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie krótkich biogramów 32 zasłużonych geologów, polskich i zagra-

¹ Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00–975 Warszawa; e-mail: wlodzimierz.mizerski@pgi.gov.pl, halina.urban@pgi.gov.pl, marek.graniczny@pgi.gov.pl, zbigniew.kowalski@pgi.gov.pl.

nicznych, których nazwiska znajdują się na fryzie sali im. P.E. Strzeleckiego w gmachu Muzeum Geologicznego PIG. Część uwiecznionych geologów to osoby uznane i cenione, są jednak i tacy, których życiorysy nie są znane nawet pracownikom PIG. Sylwetki tych uczonych warto upowszechnić wśród osób odwiedzających Instytut, a przede wszystkim wśród zwiedzających Muzeum Geologiczne PIG. Z wymienionych 32 nazwisk, 17 – to geolodzy polscy, a 15 – geolodzy zagraniczni. Niekiedy trudno to rozsądzić, tak jak w przypadku G. Puscha, który był z pochodzenia Niemcem, a niemal całe swe życie zawodowe spędził w Polsce, używając polskich imion.

Historię pocztu geologów na fryzie można podzielić na cztery etapy. Pierwszy z nich bezpośrednio nawiązuje do 1936 r., czyli daty zakończenia budowy i oddania gmachu Instytutu. Na fryzie umieszczono wtedy 24 nazwiska (w tym 9 Polaków). Ich autorstwo należy przypisać ówczesnemu dyrektorowi Instytutu Józefowi Morozewiczowi. Potwierdzeniem tego może być przemówienie inauguracyjne Morozewicza z 7 maja 1919 r. z okazji utworzenia Instytutu, kiedy, przedstawiając historię badań geologicznych w Polsce, wymienił 9 najbardziej zasłużonych geologów polskich, których nazwiska zostały później umieszczone na fryzie. To również Morozewiczowi można zawdzięczać umieszczenie na fryzie nazwiska rosyjskiego geologa Fiedosija Czernyszewa. Był to wyraz wdzięczności za możliwość uczestnictwa w pierwszej wyprawie geologicznej Morozewicza na Syberię, kierowanej właśnie przez tego rosyjskiego geologa. Cały fryz był podzielony na 8 części, w których poszczególne nazwiska rozdzielono okrągłymi otworami doświetlającymi trzecią kondygnację. Pomiędzy każdą z ośmiu części znajdowały się puste prostokątne tablice. Drugi etap wiązał się już z okresem powojennym,

kiedy po 1960 r. wypełniono cztery białe tablice nazwiskami: Józefa Morozewicza, Karola Bohdanowicza, Jana Czarneckiego i Jana Samsonowicza. W 1999 r. powołano w Instytucie Zespół do spraw korekty i poszerzenia listy osób umieszczonych obok lukarnów w sali Muzeum Geologicznego PIG. Zespół ten, pod przewodnictwem Krzysztofa Jaworowskiego, zaproponował uzupełnienie pocztu geologów o Stanisława Pawłowskiego, Mariana Książkiewicza i Edwarda Rühle. Propozycja ta została zaakceptowana przez dyrektora PIG Stanisława Speczika. Na fryzie pozostało jeszcze jedno wolne miejsce. W 2007 r., w 50. rocznicę odkrycia złóż polskiej miedzi, na fryzie wkomponowano imię i nazwisko Jana Wyżykowskiego. Fryz został ostatecznie wypełniony.

Dzisiaj dobór nazwisk byłby zapewne inny. W poczcie znamienitych naukowców brakuje np. Alfreda Wegenera czy Williama Smitha. Nie sposób byłoby jednak wymienić wszystkich, którzy na to by zasłużyli.

Niestety na fryzie, z bliżej nieznanych przyczyn, zostały popełnione błędy w datach urodzin i śmierci niektórych uczonych. Dotyczy to Leopolda von Bucha, Georga Gottlieba Puscha, Adolphe-Theodore Brongniarta, Ignacego Domeyki, Ludwika Zejsznera, Aleksandra Piotra Czekanowskiego, Alojzego Altha, Stanisława Wawrzyńca Zaręcznego, Aleksandra Michalskiego, Karola Bohdanowicza i Józefa Morozewicza. Przy okazji najbliższych prac konserwatorskich w Muzeum daty te powinny zostać skorygowane.

Zespół autorski zdecydował się przedstawić sylwetki zasłużonych geologów w kolejności chronologicznej, zaczynając od Abrahama Gottloba Wernera urodzonego w 1749 r., a kończąc na Janie Wyżykowskim, urodzonym w 1917 r. Warto przekonać się, czym zajmowali się ci uczeni i dlaczego znaleźli się w poczcie honorowym.

Fig. 1. Ozdobny fryz na wysokości trzeciej kondygnacji krużganków w Muzeum Geologicznym PIG-PIB (fot. M. Graniczny)

The decorative frieze at the height of the third floor galleries in the Hall of the PGI-NRI Geological Museum (photo by M. Graniczny)

BIOGRAMY

ABRAHAM GOTTLLOB WERNER

Abraham Gottlob Werner

Niemiecki geolog i mineralog urodził się w Wehrau (Górne Łużyce – obecnie Osiecznica na Dolnym Śląsku) w 1749 r. Nauki pobierał początkowo w Bunzlau (Bolesławiec), a następnie w Akademii Górniczej we Freibergu. Później pracował w saksońskiej służbie górniczej. W 1774 r. wydał pierwszą nowoczesną książkę poświęconą mineralogii „Von den äusserlichen Kennzeichen der Fossilien”. Wkrótce potem podjął pracę na swojej macierzystej uczelni we Freibergu,

gdzie wykładał geognozę (stworzona przez niego wczesna nazwa geologii). Znany również jako twórca i orędownik teorii neptunizmu, według której wszystkie skały, włącznie z magmowymi i metamorficznymi, powstały w środowisku wodnym. Innym jego dziełem było opracowanie systematyki minerałów opartej na ich cechach zewnętrznych. Był również kuratorem bogatej kolekcji mineralogicznej. Na stanowisku w Akademii Górniczej pozostawał nieprzerwanie przez 42 lata. W 1810 r. został zagranicznym członkiem Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk. Zmarł w Dreźnie w 1817 r. (Mizerski, 1993; Encyclopedia of World Biography, 1998).

STANISŁAW WAWRZYNIEC STASZIC

Stanisław Wawrzyniec Staszic

Urodził się w 1755 r. w Pile. Działacz i pisarz polityczny, uczonek i filozof, jedna z najwybitniejszych umysłów polskiego przełomu XVIII i XIX w. Pochodził z rodziny mieszczańskiej, był synem burmistrza Piły. Kształcił się w seminarium duchownym w Poznaniu, gdzie na przełomie 1778/1779 przyjął święcenia kapłańskie. Studiował nauki przyrodnicze w Collège de France. Wykłady L. Daubentona wskazały mu potrzebę łączenia nauki z praktyką. Poznał Georgesa

Buffona, autora popularnego dzieła „Les époques de la Nature”, które później przetłumaczył na język polski. W 1781 r. powrócił do kraju, a w 1782 r. uzyskał doktorat obojga praw Akademii Zamojskiej. W początkach Sejmu Czteroletniego przybył do Warszawy, gdzie pozostał do końca życia. Odbywał liczne podróże naukowe w kraju i za granicę. Plonem

podróży były liczne obserwacje geologiczne i fizjograficzne, szczególnie odkrywcze w trakcie pionierskich wypraw w Beskidy i Tatry. Początkowe luźne publikacje, które wydawał jako działacz Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Warszawie, złożyły się na jego główne dzieło „O ziemiorodztwie Karpatow i innych gor i rownin Polski” (1815 r.). Od 1808 r. był prezesem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Jako dyrektor Wydziału Przemysłu i Kunsztów Królestwa Kongresowego stworzył w 1816 r. Główną Dyрекcyję Górniczą i Szkołę Akademiczno-Górniczą w Kielcach, która w krótkim okresie istnienia wykształciła wielu fachowców. Działalność naukowa i organizacyjna Staszica przyniosła mu po latach przydomek ojca polskiej geologii. Zmarł w Warszawie w 1826 r. Jest patronem ponad 200 szkół i Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie (Leśniewski, 1926; Molik, 1980).

GEORGES CUVIER

Georges Cuvier

Francuski zoolog i paleontolog urodził się w 1769 r. w wirtemburskim miasteczku Montbéliard. Do szkoły uczęszczał w Stuttgarcie. Zajmował się głównie anatomią zwierząt. Uważany jest za ojca anatomii porównawczej. Stworzył podwaliny nowoczesnej systematyki zwierząt. W 1794 r. przeniósł się do Paryża, gdzie został profesorem Collège de France, a następnie Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu.

Uzyskał tytuł para Francji, pełnił też funkcje ministerialne. Bardzo duże znaczenie miała mała broszurka wydana przez niego w 1812 r. „Sur un rapprochement à établir entre les differentes classes des animaux” (Próba ustalenia podziału zwierząt na klasy), w której stworzył podwaliny pod sławną teorię typów, a także dokonał rewolucji w systematyce. Był również przeciwnikiem teorii ewolucji i twórcą teorii katastrof. Miał też niemałe osiągnięcia na polu geologii, będąc współtwórcą podstaw biostratygrafii. Zmarł w 1832 r. w Paryżu.

CHRISTIAN LEOPOLD VON BUCH

Urodził się 26 kwietnia 1774 r. w miejscowości Stolpe nad Odrą w północno-wschodniej Brandenburgii, w zamieszanej rodzinie szlacheckiej. W wieku 16 lat podjął studia w Akademii Górniczej we Freibergu. Po ukończeniu studiów, w 1796 r., zwrócił się z prośbą do ministra F.W. Redena o zatrudnienie w górnictwie, sugerując miejsce pracy na terenie Śląska. Propozycja została przyjęta i Buch otrzymał nominację na referendarza górniczego w Wyższym Urzędzie Górniczym w Dzierżoniowie (Reichenbach). W 1797 r.

**Christian Leopold
von Buch**

odkrył na Sobótce (dziś góra Ślęza) nieznaną rodzaj skały, który nazwał Zobtenfels. W czasie późniejszej wyprawy w Alpy natrafił na wystąpienia tej skały razem z serpentynitami i nadał jej nazwę gabra, używaną do dziś. Leopold von Buch był twórcą jednej z najstarszych map o charakterze geologicznym obejmującym region Śląska pod nazwą „Mineralogische Karte von Schlesien”, w skali około 1 : 500 000. Mapa ta, datowana na 1797 r., została wydana w 1802 r. Na

podkreślenie zasługuje trafny opis wystąpień złóż surowców mineralnych wraz z krótkim opisem poszczególnych typów skał. Jako jeden z pierwszych udowodnił skandynawskie pochodzenie skał narzutowych. Dokonał również podziału jury na lias, jurę środkową i górną, wprowadzając przy okazji nazwę kajper. Zajmował się też paleontologią, był także prekursorem myśli ewolucyjnej – badał miocenские skamieniałości Wołynia, a także paleozoiczne skamieniałości Dolnego Śląska. Leopold von Buch był członkiem Akademii Nauk w Petersburgu (1832) i Paryżu (1840). Zmarł w Berlinie w 1853 r. (Twarogowski, 1974).

GEORG GOTTLIEB (JERZY BOGUMIŁ) PUSCH

Georg Gottlieb Pusch

Urodził się w 1790 r. w miasteczku Kohren-Salis w Saksonii. W 1806 r. podjął studia w Akademii Górniczej we Freibergu. Po ukończeniu studiów, Pusch brał udział w pracach w Saksonii, a równocześnie studiował teologię na uniwersytecie w Lipsku. W 1815 r. powrócił do rodzinnego miasta. Rok później przyjechał do Polski, aby objąć stanowisko wykładowcy w Szkole Górniczej w Kielcach.

Podjął badania geologiczne w rejonie Wieliczki, Bochni, Olkusza, Swoszowic i Czarkowych. Prowadził je nieprzerwanie przez cały okres pobytu w Kielcach (1816–1826), a ich wyniki przedstawił w swym głównym dziele „Geognostische Beschreibung von Polen, so wie der übrigen Nordkarpathen-Länder” (1833 i 1836). Następnie został przeniesiony służbowo do Wydziału Górnictwa w Warszawie. W 1831 r. został członkiem Towarzystwa Przyjaciół Nauk. Rok później został radcą górniczym w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, ale wkrótce został zwolniony wskutek reorganizacji administracji górniczej. Został wówczas zastępcą do spraw technicznych dyrektora mennicy podległej Bankowi Polskiemu (1834–1842).

Po latach znowu został naczelnikiem sekcji technicznej w Wydziale Górnictwa. Jako urzędnik wyższego stopnia uzyskał w tym czasie dziedziczne szlachectwo, otrzymując herb Korun. Był członkiem Moskiewskiego Towarzystwa Przyrodniczego oraz Geological Society of London. Jerzy Bogumił Pusch (tak są zapisane inicjały jego imion na nagrobku) zmarł po długiej chorobie w 1846 r. Jest pochowany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Warszawie (Kleczkowski, 1970, 1972, 1974).

CHARLES LYELL

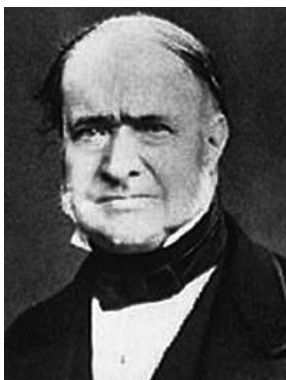
Charles Lyell

Urodził się w Kinnordy (wschodnia Szkocja) w 1797 r. Studiował na Uniwersytecie w Oxfordzie. Dzielił swoje zainteresowania pomiędzy geologię i praktykę prawniczą. W 1827 r. podjął ostateczną decyzję zajęcia się naukami przyrodniczymi. Jest uważany za reformatora nowoczesnej geologii, którą oparł na zasadzie aktualizmu geologicznego, odrzucając katastrofizm i ugruntowując pogląd o niezmiernie długim czasie trwania okresów geologicznych.

Zasadę tę rozwinął i uzasadnił w swoim podstawowym dziele „The Principles of Geology” (Zasady Geologii) wydanym w latach 1830–1833. Stał się też gorącym zwolennikiem teorii ewolucji, która w znakomity sposób przyczyniła się również do rozwoju nauk geologicznych. Studia Lyella obejmowały szerokie spektrum nauk geologicznych, poczynawszy od wulkanizmu (ze szczególnym naciskiem na budowę Etny i Wezuwiusza) i zagadnień geologii dynamicznej (w 1840 r. usiłował tłumaczyć pochodzenie gładów narzutowych na Niżu Europejskim, jako transport przez góry lodowe) po stratygrafię (był twórcą podziału trzeciorzędu na piętra na podstawie skamieniałości; zmienił pierwotne nazwy pierwszorzęd, drugorzęd i trzeciorzęd na używane dzisiaj paleozoik, mezozoik i kenozoik), paleontologię, a nawet prehistoryczną archeologię i paleoantropologię. Z zakresu tych ostatnich dwóch zagadnień opublikował, w 1863 r., pracę „Geological Evidences of the Antiquity of Man” (Starożytność Człowieka). W 1886 r. został wybrany na zagranicznego członka Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk. Zmarł w 1875 r., w Londynie (Twarogowski, 1974).

JEAN-BAPTISTE ARMAND LOUIS LÉONCE ÉLIE DE BEAUMONT

Urodził się w 1798 r. w Mézidon-Canon w departamencie Calvados (Francja). Ukończył liceum, uzyskując pierwszą nagrodę w matematyce i fizyce. Studiował na École Polytechnique, a następnie ukończył École des Mines

**Jean-Baptiste Armand
Louis Léonce Élie
de Beaumont**

w 1822 r. Wraz z Pierre Dufrenoy w 1823 r. uczestniczył w wyprawie naukowej do Anglii i Szkocji, wizytując kopalnie i zakłady metalurgiczne. W 1829 r. przystąpił do opracowania głównego dzieła swego życia, jaką była teoria kontrakcji, a także zainteresował się powstawaniem łańcuchów górskich. W 1827 r. Beaumont został profesorem École des Mines, a w trzy lata później – Collège de France, w którym pracował do końca życia. Jego uczniem był m.in. Ignacy Domeyko. Swoje wykłady prowadził zgodnie z cuvierowską teorią katastrofizmu, której był gorącym zwolennikiem. W latach 1845–1849 opublikował w dwóch tomach „Leçons de Géologie pratique” (Wykłady geologii praktycznej). W 1835 r. został powołany na członka Francuskiej Akademii Nauk. W uznaniu zasług w dziedzinie geologii został również członkiem Berlińskiej Akademii Nauk, Królewskiej Akademii Nauk w Londynie, a także zagranicznym członkiem Królewskiej Szwedzkiej Akademii Nauk. W 1841 r., we współpracy z Pierre Dufrenoy, ukończył wielkie dzieło, jakim było wykonanie mapy geologicznej Francji w skali 1 : 500 000 wraz z objaśnieniami. W 1852 r. zakończył prace nad teorią kontrakcji, która cieszyła się wielkim zainteresowaniem w świecie naukowym. W 1857 r. został członkiem korespondentem Akademii Nauk w Petersburgu, a w 1861 r. – Kawalerem Legii Honorowej. Jego prace wniosły istotny wkład w rozwój nauk geologicznych. Zmarł w Canon w 1874 r. (Twarogowski, 1974).

ADOLPHE-THÉODORE BRONGNIART

**Adolphe-Théodore
Brongniart**

Urodził się w 1801 r. Był synem geologa Aleksandra Brongniart. Z wykształcenia botanik i lekarz. W 1833 r., jako profesor, objął Katedrę Botaniki w Jardin de Plantes w Paryżu. Rok później został przyjęty w poczet członków Akademii Nauk, a w 1847 r. – mianowany jej przewodniczącym. Następnie pracował w Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu. Odbył wiele podróży po Europie, w czasie których prowadził badania fauny kopalnej. W latach 1828–1837 opublikował podręcznik „Histoire des végétaux

fossiles” (Historia roślin kopalnych). Prowadząc analizę porównawczą pomiędzy wymarłymi i istniejącymi roślinami, zyskał tytuł ojca paleobotaniki. Jego prace i osiągnięcia cieszyły się wielkim uznaniem wśród geologów. Dla uczczenia jego pamięci, późniejsi badacze tworzyli od jego nazwiska nazwy skamieniałości. Wiele wyników jego prac nie straciło na znaczeniu po dziś dzień. W 1851 r. Brongniart został wybrany na członka Szwedzkiej Królewskiej Akademii Nauk. Zmarł w Paryżu w 1876 r. (Twarogowski, 1974).

IGNACY DOMEYKO (ŻEGOTA)

Ignacy Domeyko

Urodził się w 1802 r. w Niedźwiadce koło Mira (w okolicach Nowogródka) w rodzinie ziemiańskiej. Lata studiów na Uniwersytecie Wileńskim (1816–1822), zakończone magisterium, były wypełnione również działalnością w Towarzystwie Filomatów. Następstwem tej działalności było aresztowanie, a w rezultacie dozór policyjny. Na wieść o wybuchu powstania listopadowego szykował się do wzięcia w nim udziału, ale możliwość nadarzyła się dopiero w czerwcu 1831 r., gdy na Litwę wkroczył korpus gen. Chłapowskiego. Po nieudanej kampanii Domeyko wraz z oddziałami korpusu przekroczył granicę. Dotarł do Drezna i wspólnie z Adamem Mickiewiczem wyjechał do Francji, gdzie rozpoczął intensywne studia, słuchając wykładów m.in. na Sorbonie i w Collège de France. Po ukończeniu École des Mines Domeyko pracował początkowo w Alzacji. W tym okresie opracował również „Mapę geologiczną Ziemi Polskich” w skali 1 : 3 500 000, będącą wówczas dziełem pionierskim w Europie. Wkrótce potem wyjechał do Ameryki Południowej, gdzie objął stanowisko wykładowcy chemii i mineralogii w szkole górniczej w Coquimbo w Chile. W okresie wakacyjnym Domeyko podróżował po Kordylierach. W 1846 r. opuścił Coquimbo, przenosząc się do stolicy kraju, Santiago, gdzie na tamtejszym uniwersytecie objął stanowisko profesora chemii z wykładami z chemii, fizyki i mineralogii. Z pracą badawczą i dydaktyczną łączył opracowanie podręczników mineralogii, uwzględniających wiadomości o minerałach Chile, także tych, które po raz pierwszy zostały opisane przez niego (jak np. arsenek miedzi Cu_3As nazwany później domeykitem). Śmierć Domeyki okryła całe Chile żałobą. Na mapie Chile pozostała na trwałe wpisana nazwa pasma górskiego Cordillera Domeyko i miasto Domeyko, a w podręcznikach mineralogii – minerał domeykit. Nazwisko uczonego upamiętniono także w licznych nazwach geograficznych, paleontologicznych, botanicznych i zoologicznych. Zmarł w 1889 r. (Sylwestrzak, 1989; Wójcik, 1995; Ryn, 2002).

ALCIDE DESSALINES D'ORBIGNY

**Alcide Dessalines
d'Orbigny**

Francuski geolog, paleontolog i zoolog urodził się w Coueron w 1802 r. W 1820 r. wraz z rodziną przeniósł się do La Rochelle, gdzie zainteresował się historią naturalną, badając morską faunę (szczególnie otwornice). Został następnie pracownikiem Muzeum Historii Naturalnej w Paryżu. W latach 1826–1833 odbył wyprawę naukową do Ameryki Południowej, odwiedzając osiem krajów, z których przywiózł ogromną kolekcję ponad 10 000 okazów, głównie fauny. Plonem wyprawy była też publikacja „La Relation du Voyage dans l'Amérique Méridionale” (Relacja z podróży do Ameryki Środkowej). W dowód zasług w 1834 r. otrzymał Złoty Medal Towarzystwa Geograficznego w Paryżu. Zbierał również i badał skamieniałości jurajskie i kredowe Francji, zwłaszcza w Basenie Paryskim. W 1840 r. rozpoczął publikację ośmiotomowego dzieła „La Paléontologie Française”, mającego ponad 4000 stron, z 1440 pięknymi litografiami i opisem 2800 gatunków. W 1849 r. opublikował obszerną monografię „Prodrome de Paléontologie Stratigraphique”, gdzie opisał nie tylko blisko 18 000 gatunków wymarłych zwierząt, ale i przyporządkował je do odpowiednich pięter geologicznych. Duże zasługi poniósł w dziedzinie badań wymarłych otwornic. W 1853 r. został profesorem paleontologii w Muzeum Historii Naturalnej. Oprócz prac paleontologicznych zajmował się także stratygrafią, ustanawiając między innymi kilka pięter jury i kredy. Był wielkim zwolennikiem Cuviera i jego teorii katastrofizmu, którą znacznie rozbudował oraz przeciwnikiem lamarkizmu (pierwszej materialistycznej teorii ewolucji, kwestionującej stałość cech gatunkowych i uznającej za fakt powstawanie nowych gatunków w wyniku naturalnych procesów). Jego imieniem nazwano 15 rodzajów i gatunków skamieniałości. Zmarł w 1857 r. w Pierrefitte nad Sekwaną (Kielan-Jaworska, 1963).

LUDWIK ZEJSZNER

Urodził się w 1805 r. w Warszawie, gdzie rozpoczął studia na UW, które kontynuował na uniwersytetach w Berlinie i Getyndze. W Getyndze obronił pracę doktorską z krytalografii w 1829 r. W latach 1829–1833 był kierownikiem Katedry Mineralogii na Uniwersytecie Jagiellońskim (UJ), następnie dyrektorem górnictwa Wolnego Miasta Krakowa. W 1838 r. powrócił do Warszawy, gdzie przez kolejnych dziesięć lat prowadził badania i organizował życie naukowe Królestwa Polskiego, jako prywatny obywatel, korzystając ze środków pozostawionych mu przez rodziców. W 1844 r. wydał w Berlinie Mapę Geologiczną Tatr z objaśnieniami

Ludwik Zejszner

w języku francuskim. Mapa ta została wydana bezimiennie (!). Znaczną część dorobku Zejsznera zajmują badania nad zlodowaceniem Tatr. Niezależnie od jego sprawozdań tatrzańskich i karpaccich, obejmujących szeroki zakres problematyki geologicznej (stratygrafia, tektonika, elementy hydrogeologii – opisy źródeł itp.), zajmował się również górnikami i ich kulturą. W 1845 r. wydał „Pieśni ludu Podhalań czyli Górali tatro-wych polskich zebrał i wiadomość o Podhalańcach skreślił”. W 1848 r. został ponownie zatrudniony na UJ, gdzie pracował do 1857 r. W 1849 r., jako jeden z pierwszych polskich naukowców, odbył i opisał podróż do źródeł Wisły na Baranią Górę. W 1858 r. objął stanowisko w Biurze Komisji Karty Geognostycznej w Warszawie. Podjął tam zadania związane z poszukiwaniem złóż soli kamiennej oraz wykonaniem mapy geologicznej Królestwa Polskiego, ze szczególnym uwzględnieniem regionu świętokrzyskiego. W trakcie prowadzonych przez siebie badań nie natrafił na pokłady soli w rejonie nadnidziańskim, ale w sposób znaczący wzbogacił wiedzę o geologii Gór Świętokrzyskich i ich obrzeżenia. Odkrył też i po raz pierwszy opisał wiele ogniw utworów paleozoicznych. Przede wszystkim jednak wykonał zdjęcie geologiczne rozległego obszaru pomiędzy Sandomierzem a Kielcami na dziewięciu arkuszach mapy. Oryginały rękopiśmienne wspomnianych map znajdują się obecnie w Bibliotece Śląskiej. W 1863 r. powrócił do Galicji, pracując w karpaccim przemyśle naftowym do 1870 r. Trzeciego stycznia 1871 r. Kraków obiegła tragiczna wiadomość: Ludwik Zejszner został zamordowany, prawdopodobnie przez swego służącego. Został pochowany na cmentarzu Rakowickim w Krakowie (Czarnecki, 1990; Graniczny i in., 2007).

GABRIEL AUGUSTE DAUBREE

Gabriel Auguste Daubree

Francuski geolog i mineralog, urodził się w Metz (Francja) w 1814 r. Uczył się w École Polytechnique w Paryżu. W wieku 20 lat zdobył kwalifikacje inżyniera górniczego i w 1838 r. został skierowany do oceny kosztów w kopalniach w Bas-Rhin w Alzacji. Jednocześnie był profesorem geologii i mineralogii na uniwersytecie w Strassburgu. W 1859 r. został głównym inżynierem kopalń, a w 1861 r. zatrudniony na stanowisku profesora geologii w Muzeum Historii

Naturalnej w Paryżu i w tym samym roku został też członkiem Francuskiej Akademii Nauk. W następnym roku został mianowany profesorem mineralogii w École des Mines, a w 1872 r. – dyrektorem tej uczelni. W 1878 r. został wybrany wiceprezydentem, a w 1879 r. – prezydentem Francuskiej Akademii Nauk. W 1880 r. został odznaczony Medalem Wollastona Londyńskiego Towarzystwa Geologicznego, a w 1881 r. nadano mu Order Oficerski Francuskiej Legii Honorowej. Jego zainteresowania naukowe dotyczyły mineralogii, hydrogeologii, deformacji skorupy ziemskiej, trzęsień ziemi, składu i klasyfikacji meteorytów, problemów metamorfizmu, a także wód termalnych. W 1892 r. został członkiem zagranicznym Szwedzkiej Królewskiej Akademii Nauk. Jego imię nosi krater na Księżycu oraz dwa minerały. Zmarł w Paryżu w 1896 r.

EDUARD SUESS

Eduard Suess

Austriacki geolog, urodził się w 1831 r. w Londynie. Wkrótce po urodzeniu, jego rodzina przeprowadziła się do Pragi, a później do Wiednia. W 1857 r. został profesorem geologii na Uniwersytecie w Wiedniu, które to stanowisko piastował do 1901 r. W latach 1898–1911 był również prezesem Akademii Umiejętności w Wiedniu. Jednocześnie prowadził działalność polityczno-społeczną. Początkowo działał we władzach miejskich Wiednia, zajmując się

m.in. problemami uregulowania Dunaju. Został też posłem do parlamentu Dolnej Austrii, a w 1873 r. – posłem do parlamentu krajowego. Głównym tematem badawczym Suessa była budowa geologiczna Alp, której poświęcił w 1875 r. pracę „Die Entstehung der Alpen” (Powstanie Alp). Zajmował się również badaniami paleontologicznymi i mineralogicznymi, publikując wiele prac z tych dziedzin. Był pierwszym badaczem, który postulował istnienie Gondwany (dzięki porównaniom m.in. kopalnej flory południowych kontynentów) i Oceanu Tetydy, formułując ideę, że dzisiejsze kontynenty były ze sobą kiedyś połączone. Zakładał zróżnicowanie globu ziemskiego na sfery, nadając im odpowiednio nazwy nife (dla jądra Ziemi), sima (dla skorupy oceanicznej) i sial (dla skorupy kontynentów). Nie przyjmował jednak poziomych przemieszczeń kontynentów po powierzchni globu. Wprowadził również pojęcie geosynkliny, oznaczającej podłużne zagłębienie w skorupie ziemskiej, najczęściej na obszarze morskim, cechujące się ruchliwością, magmatyzmem i silną subsydencją, kompensowaną powstawaniem osadów dużej miąższości. W latach 1898–1911 był prezydentem Wiedeńskiej Akademii Nauk. Jego imieniem nazwane są dwa kratery – na Księżycu i na Marsie. Zmarł w 1914 r. w Wiedniu.

ALEKSANDER PIOTR CZEKANOWSKI

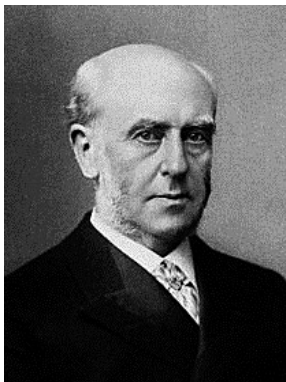
Aleksander Piotr Czekanowski

Urodził się w 1833 r., w Krzemieńcu na Wołyniu. Studia ukończył na Uniwersytecie w Dorpacie (Estonia) i w 1857 r. wrócił do Kijowa. Podejrzany o udział w powstaniu styczniowym, został aresztowany w 1863 r. i zesłany na Syberię. W 1868 r. uzyskał zwolnienie z prac przymusowych i przeniósł się do Irkucka, gdzie wstąpił do Syberyjskiego Oddziału Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. W 1869 r. rozpoczął samodzielne badania geologiczne, badając obszar położony nad Bajkałem oraz w gubernii irkuckiej. Rzucił nowe światło na budowę geologiczną tego regionu, a zwłaszcza doliny Angary i Gór Chamar-Daban. Opracował mapę geologiczną tych prowincji oraz monografię, co przyniosło mu w 1870 r. złoty medal Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. Powodzenie pierwszej wyprawy spowodowało kolejne zlecenie Towarzystwa, tym razem dotyczące badań mało wówczas znanej północnej Syberii (obszar pomiędzy Jenisejem a Leną). W trakcie trzech kolejnych wypraw Czekanowski przemierzył 25 000 km, co, biorąc pod uwagę ówczesne warunki transportu i surowy klimat, można uznać za niezwykle dokonanie. Rezultaty tych wypraw były również bardzo bogate, uzyskano bowiem podstawowe informacje o budowie geologicznej tej części Syberii. Nad Dolną Tunguzką Czekanowski odkrył złoża węgla i grafitu. W 1876 r. przyjechał do Petersburga i zajął się opracowywaniem zebranych w trakcie wypraw materiałów geologicznych, paleontologicznych i geograficznych. Pomimo dobrze zapowiadającej się kariery naukowej i powszechnego uznania Czekanowski popełnił samobójstwo w wieku 43 lat (1876), choć istnieje też teoria, że zmarł wskutek nieświadomego przedawkowania leków. Jego imieniem nazwano pasmo górskie we wschodniej Syberii, szczyt nad Bajkałem, a także jurajską roślinę miłorzębową i wiele innych skamieniałości (Wójcik, 1982; Czarniecki, 1997).

ARCHIBALD GEIKIE

Szkocki geolog i pisarz, urodził się w 1835 r. w Edynburgu. Tam też studiował, gdzie po ukończeniu uniwersytetu, w 1855 r., został asystentem w brytyjskiej służbie geologicznej. Pierwsze prace, wspólne z Roderickiem Murchisonem, dotyczyły geologii Szkocji. Wraz z nim, w 1862 r., opublikował małą mapę Szkocji, a następnie, w 1892 r., już samodzielnie – wielką mapę Szkocji. W 1865 r. został wybrany członkiem Royal Society, później – dyrektorem szkockiej służby geologicznej. Po powołaniu Fundacji Murchisona na Uniwersytecie w Edynburgu został też jej pierwszym dyrektorem, utrzymując dwa stanowiska do 1881 r.

Archibald Geikie

W 1881 r. otrzymał Medal Murchisona nadany przez Londyńskie Towarzystwo Geologiczne, zostając wkrótce dyrektorem generalnym służby geologicznej Zjednoczonego Królestwa i dyrektorem geologicznego muzeum w Londynie. Od początku swej kariery naukowej interesował się wulkanologią, a zwłaszcza kenozoicznym wulkanizmem wysp brytyjskich i zachodnich stanów USA. Wydał wiele map geologicznych różnych obszarów Anglii, w tym, w 1897 r., mapę geologiczną Anglii i Walii. Był autorem m.in. książek „Textbook of Geology” (Podręcznik geologii) wydanej 1882 r., i „The Ancient Volcanoes of Great Britain” (Dawne wulkany Wielkiej Brytanii) z 1897 r. W 1901 r. uzyskał doktorat *honoris causa* uniwersytetu w Glasgow, a w 1907 r. został odznaczony Orderem Łaźni. Jego imię nosi wąwóz we wschodniej Australii, a także grzbiet na Księżycu. Zmarł w 1924 r. w Haslemere w hrabstwie Surrey.

ALOJZY ALTH

Alojzy Alth

Urodził się w 1819 r. Czerniowcach. W 1841 r. uzyskał tytuł doktora prawa na uniwersytecie we Lwowie, lecz dopiero w 1848 r. otworzył biuro adwokackie, które prowadził do 1855 r. Był też wówczas posłem na sejm prowincjonalny we Lwowie. Od początku jednak interesował się geologią, publikując artykuły z dziedziny geologii dynamicznej. W 1855 r. przeniósł swą kancelarię do Krakowa. Trzy lata później zajmował się geologią już jako członek Krakowskiego Towarzystwa Naukowego. W 1862 r. został mianowany profesorem zwyczajnym mineralogii i objął Katedrę Mineralogii i Geologii na UJ. W latach 1867–1868 i 1878–1880 pełnił funkcję dziekana Wydziału Filozoficznego. Od 1873 r. był członkiem czynnym Akademii Umiejętności. Do 1876 r. kontynuował pracę adwokacką. W 1869 r. ukazała się jego książka „Zasady mineralogii”, która była obszernym polskim podręcznikiem z tej dziedziny. Swoimi badaniami rzucił też nowe światło na tektonikę Tatr Zachodnich. Jako pierwszy podał wyczerpujący opis Doliny Chochołowskiej, badał także skały Czerwonych Wierchów. W jego dorobku naukowym znajdują się też prace z dziedziny paleontologii (najważniejsza z nich nosi tytuł „O wapieniu niżniowskim i jego skamieninach”, którą napisał przy współudziale Bieniasza i Łom-

nickiego), tektoniki, petrografii i mineralogii. W 1870 r. wydał książkę „Rzecz o ropie i wosku ziemnym w Galicji”, która ugruntowała jego pozycję w świecie geologicznym. W swoim dorobku ma ponad czterdzieści prac o tematyce geologicznej. W 1881 r. został pierwszym redaktorem Atlasu Geologicznego Galicji, pierwszej seryjnej edycji mapy geologicznej ziem Polski. Zmarł w 1886 r. w Krakowie (Twarogowski, 1974).

JAN CZERSKI

Jan Czernski

Urodził się w 1845 r. w majątku Swołna w gubernii witebskiej. Pochodził z rodziny ziemiańskiej. Nauki pobierał w Wilnie. Za udział w powstaniu styczniowym (1863) zesłano go na Syberię. Karę odbywał w liniowym batalionie w Omsku. Zezwolono mu jednak na prowadzenie badań geologicznych i paleontologicznych. W 1869 r. został zwolniony z wojska, ale prawa powrotu do kraju nie otrzymał. W 1871 r. dostał zezwolenie na osiedlenie się w Irkucku, gdzie spotkał Aleksandra Czekanowskiego, także zesłańca. W latach 1871–1883 Czernski, na polecenie Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego, odbył wiele wypraw terenowych. Prowadził badania w Sajanie Wschodnim, w dolinie Angary, rzeki Irkut i nad Dolną Tunguzką. Za mapę geologiczną wybrzeży Bajkału, otrzymał nagrodę w Bolonii. W 1877 r. został członkiem czynnym Moskiewskiego Towarzystwa Archeologicznego. W latach 1877–1881 zbadał dolinę rzeki Selengi i napisał pracę o Bajkale, wyjaśniając genezę jeziora i przedstawiając budowę geologiczną wschodniej Syberii. Za tę pracę otrzymał złoty medal Rosyjskiej Akademii Nauk. W latach 1882–1883 prowadził prace w dolinie Katungi. W 1885 r. objęła go amnestia, dzięki czemu mógł wyjechać do Petersburga. W czasie pięcioletniego pobytu w Petersburgu, gdzie był zatrudniony w Akademii Nauk, opracował i wydał słynną osteologię ssaków czwartorzędowych (zebranych w czasie wyprawy na Wyspy Nowosyberyjskie w latach 1885–1886), które przez wielu uczonych jest uważane za klasyczne. Umarł 25 czerwca 1892 r. w czasie wyprawy naukowej w dorzecze Kołymy, Jany i Indygirki; pochowano go przy ujściu Omolonu do Jukahiczy. W uznaniu zasług jego imieniem nazwano m.in. dwa duże pasma gór na Syberii, miasto nad Kołymą i kilka szczytów górskich w pobliżu miejsca, w którym zmarł (Twarogowski, 1974).

MARCEL ALEXANDRE BERTRAND

Francuski geolog uważany za twórcę nowoczesnej tektoniki, urodził się w 1847 r. w Paryżu. Studiował w École Polytechnique, a następnie, od 1869 r., w École des Mines

**Marcel Alexandre
Bertrand**

elementem budowy łańcuchów górskich są płaszczowiny. W 1894 r. opublikował ważną pracę „Sur la structure des Alpes Françaises” (Budowa francuskich Alp), w której wyłożył swoje poglądy na płaszczowinową budowę Alp. Stwierdził periodiczność ruchów górotwórczych i wprowadził również nazwy poszczególnych orogenez: hurońskiej (w prekambrze) oraz kaledońskiej, hercyńskiej i alpejskiej. Zmarł w Paryżu w 1907 r.

STANISŁAW WAWRZYNIEC ZARĘCZNY

**Stanisław Wawrzyniec
Zaręczny**

Urodził się w 1848 r. we Lwowie. Do szkoły powszechnej uczęszczał w Monza koło Mediolanu, potem w Pradze Czeskiej, do gimnazjum w Wiedniu, potem w Krakowie i w Tarnowie. Studia wyższe odbywał na wydziale filozoficznym (w zakresie nauk przyrodniczych) najpierw we Lwowie, potem na UJ w Krakowie. Od 1872 r. był asystentem w Katedrze Mineralogii i Geologii, której kierownikiem był profesor Alojzy Alth, a w 1875 r. rozpoczął pracę jako nauczyciel w gimnazjum. Doktorat uzyskał w 1874 r. na podstawie rozprawy „O formacji cenomańskiej Podola Galicyjskiego”. Od 1873 do 1879 r. był też kustoszem muzeum Komisji Fizjograficznej Akademii Umiejętności. W pracy pedagogicznej zyskał ogólne uznanie uczniów i kolegów. Stale odbywane wycieczki przyrodnicze przynosiły nie tylko materiały do opracowań geologicznych, ale również z zakresu botaniki i zoologii. Badania geologiczne prowadził Zaręczny na Podolu, w Tatrach, w Pieninach, lecz przede wszystkim w okolicach Krakowa. Najcenniejszym jego dziełem jest Zeszyt III Atlasu Geologicznego Galicji, obejmujący arkusze Kraków i Chrzanów wraz z objaśnieniami. Zmarł w 1909 r. w Wiedniu, ostatecznie został pochowany na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie (Twarogowski, 1974).

ALEKSANDER MICHALSKI

Aleksander Michalski

Urodził się w 1855 r. w Kamieńcu Podolskim. Tam ukończył gimnazjum klasyczne w 1873 r. W latach 1873–1878 studiował na Wydziale Górniczym Instytutu Górniczego w Petersburgu, uzyskując dyplom inżyniera górniczego. Po studiach rozpoczęła pracę w Departamencie Górniczym w Petersburgu, gdzie skierowany na roczną praktykę do Muzeum Instytutu Górniczego prowadzi badania geologiczne i paleontologiczne, gromadząc znaczne zbiory. W 1880 r. rozpoczął terenowe badania geologiczne w byłych guberniach radoskiej i kieleckiej w Królestwie Polskim, ukierunkowane na poszukiwania złóż ropy naftowej i soli. Po powołaniu Komitetu Geologicznego w Petersburgu w 1882 r. został jego pracownikiem, najpierw jako konserwator, a następnie młodsi i starszy geolog. Z placówką tą był związany do końca życia, prowadząc teoretyczne i praktyczne studia, głównie na terenie Królestwa Polskiego oraz w europejskiej części Rosji. W 1888 r., prowadząc badania geologiczne w Guberni Kieleckiej, przewidział istnienie największej dyslokacji poprzecznej Gór Świętokrzyskich – uskoku łysogórskiego. Publikował głównie w rosyjskich periodykach naukowych. W 1902 r. prowadził badania geologiczne wzdłuż linii kolejowej Siedlce–Połock, w 1904 r. – oceniał zasoby węgla kamiennego w Zagłębiu Dąbrowskim. Odkrył nowe złoża rud żelaza w Krzywym Rogu i innych obszarach Rosji, stwierdził ponadto występowanie osadów jury górnej i kredy dolnej w Tomaszowie Mazowieckim oraz określił miejsca występowania złóż soli kamiennej w północno-zachodniej części Królestwa Polskiego. Przedstawił także szereg problemów z ewolucji głowonogów. Część prac zamieszczał, począwszy od 1883 r., równoległe w wydawnictwach polskich, a zwłaszcza w *Pamiętniku Fizjograficznym*, *Przeglądzie Technicznym* i *Wszelchwicie*. Szczególną wartość mają jego rozprawy „Formacja jurajska w Polsce”, „Nafta z Wójczy i zdrojowiska mineralne w Busku” i „Zarys geologiczny południowo-zachodniej części guberni piotrkowskiej”. Zmarł w Krakowie w 1904 r., został pochowany na Cmentarzu Rakowickim.

FEODOSIJ CZERNYSZEW

Wybitny rosyjski geolog i paleontolog, urodził się w 1856 r. w Kijowie. Był absolwentem Szkoły Morskiej oraz Instytutu Górniczego w Petersburgu, który ukończył w 1880 r. Po studiach podjął pracę w Komitecie Geologicznym w Petersburgu. Uczestniczył w opracowaniu mapy geologicznej europejskiej części Rosji. Organizował i kierował ekspedycjami geologicznymi: w Tiumentiu (1889–1890),

Feodosij Czernyszew

Zagłębiu Donieckim (1893–1894), gdzie rozpoznał występowanie bogatych złóż węgla kamiennego, na Nowej Ziemi (1895–1896) i Spitsbergenie (1899–1901). Prowadził również badania w rejonie Krzywego Rogu, na Północnym Kaukazie, Uralu i w Środkowej Azji. W 1903 r. został dyrektorem Komitetu Geologicznego i pełnił te obowiązki do 1914 r. W latach 1908–1911 był także zatrudniony jako profesor w Instytucie Górniczym (1908–1911). Jego imieniem nazwano Muzeum Geologiczne Komitetu Geologicznego (Służby Geologicznej Rosji), łańcuchy górskie w północnym Uralu i w Kraju Amurskim oraz wiele innych obiektów geograficznych. Zmarł w Petersburgu w 1914 r. (Graniczny i in., 2011).

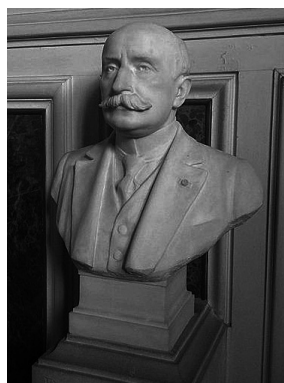
VIKTOR UHLIG

Viktor Uhlig

Austriacki paleontolog i geolog, urodził się w 1857 r. w Liskovcu na Morawach. Studiował na uniwersytetach w Grazu i Wiedniu. W latach 1877–1883 był asystentem na Wiedeńskim Uniwersytecie. W 1881 r. rozpoczął też pracę w Cesarskim Instytucie Geologicznym, którego pracownikiem był do 1890 r. W 1891 r. został profesorem politechniki w Pradze, a od 1900 r. – na Uniwersytecie Wiedeńskim. W 1894 r. został członkiem Austriackiej Akademii Nauk. Prowadził badania z zakresu budowy geologicznej Karpat (w tym Tatr) oraz Alp, a także budowy i występowania amonitów. Opracował syntezę budowy geologicznej Karpat zgodnie z teorią płaszczowinową. Opublikował między innymi: „Über die Geologie des Tatrgebirges” (O geologii Tatr) w 1897 r. oraz „Bau und Bild der Karpaten” (Budowa i powstanie Karpat) w 1903 r. Po dokładnym przeanalizowaniu wyników swoich badań przedstawił drugą koncepcję budowy geologicznej Karpat w pracy „Über die Tektonik der Karpathen” (O tektonice Karpat) w 1907 r. Był również autorem arkusza Mapy Geologicznej Tatr wchodzącej w skład „Atlasu Geologicznego Galicji”. Jego monumentalne dzieło opracowane wspólnie z M. Neumayrem – „Erdegeschichte” (Dzieje Ziemi) wydane w latach 1886–1887 zostało przetłumaczone i opublikowane przez J. Morozewicza w latach 1906–1909. W 1907 r. został prezydentem Wiedeńskiego Towarzystwa Geologicznego. Zmarł w 1911 r. w Karlowych Varach. Jego nazwisko nosi ulica w Wiedniu.

PIERRE-MARIE TERMIER

Pierre-Marie Termier

Francuski geolog, urodził się 3 lipca 1859 r. w Lyon we Francji. W 1880 r. ukończył paryską École des Mines, po czym został profesorem w szkole górniczej w Saint-Etienne. W 1894 r. przeniósł się do Paryża, aby objąć stanowisko profesora w École des Mines. W 1903 r. został doktorem *honoris causa* Uniwersytetu w Innsbrucku. W 1909 r. został wybrany na członka Francuskiej Akademii Nauk w sekcji mineralogicznej. Dwa lata później objął stanowisko dyrektora francuskiej służby kartograficznej. W 1912 r. został profesorem tytularnym, a w 1914 r. generalnym inspektorem górnictwa. Był pasjonatem gór, zajmował się przede wszystkim geologią wschodnich Alp, a także Korsyki i północnej Afryki. Był rzecznikiem koncepcji płaszczowinowej budowy gór. Jest uważany za jednego z największych francuskich geologów. Jego największymi dziełami były: „Les Nappes des Alpes orientales et la synthèse des Alpes” (Płaszczowiny Alp Wschodnich i synteza budowy Alp) w 1903 r., „À la Gloire de la terre” (Ku chwale Ziemi) w 1922 r. i w 1928 r. „Nouvelles observations géologiques dans la Corse orientale” (Nowe obserwacje geologiczne na wschodniej Korsyce). W 1927 r. został Komandorem Legii Honorowej. Zmarł w Grenoble w 1930 r. Na jego cześć został nazwany jeden z grzbietów na Księżycu.

MAURYCY PIUS RUDZKI

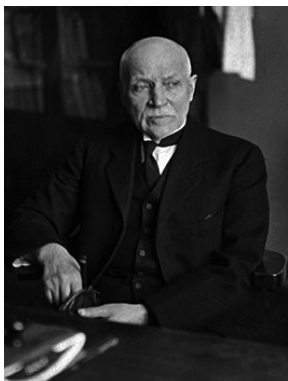
Maurycy Pius Rudzki

Polski geofizyk i astronom, urodził się w Uhryńkowcach koło Czortkowa na Podolu w 1862 r. Studia rozpoczął na Uniwersytecie Lwowskim i kontynuował je na wydziale Filozoficznym Uniwersytetu w Wiedniu. Tam też uzyskał stopień doktora w 1886 r. W 1890 r. uzyskał również magisterium z geografii na Uniwersytecie w Charkowie. W latach 1891–1895 pracował jako docent geografii na uniwersytecie w Odessie. Od 1896 r. był profesorem w katedrze geofizyki i meteorologii UJ, a od 1902 r. dyrektorem Obserwatorium Astronomicznego UJ. W 1899 r. został członkiem Akademii Umiejętności. W 1903 r. założył pierwszą w Polsce stację sejsmologiczną. W latach 1906–1907 był dziekanem Wydziału Filozoficznego UJ. Jest autorem 150 prac z geofizyki (o kształcie Ziemi, meteorologii, rozchodzeniu się fal sejs-

smicznych i astrofizyki), rozwinął m.in. teorię kul gazowych. Do jego najważniejszych publikacji zalicza się trzy podręczniki: „Astronomia teoretyczna” (1914), „Fizyka Ziemi” (1909) – przetłumaczona na język niemiecki oraz „Zasady meteorologii” (1917). Zmarł w Krakowie w 1916 r.

KAROL BOHDANOWICZ

Karol Bohdanowicz

Urodził się w 1864 r. w Lucynie koło Witebska. Po ukończeniu wojskowego gimnazjum w Niżnym Nowogrodzie w 1881 r. rozpoczął studia w Instytucie Górniczym w Petersburgu. Pierwsza publikacja z 1885 r. rozpoczyna jego 62-letnią działalność naukową, której wyniki zawarł w przeszło 200 pracach. Po ukończeniu Instytutu Górniczego, w 1886 r., przez piętnaście lat prowadził badania geologiczne związane z budową zakaspij-

skiej i zlatoustowskiej linii kolejowej, a także związane z budową odcinka wojskowej linii kolejowej w Samarkandzie; kierował ekspedycjami do Tybetu, nad Morzem Ochockim, na Kamezacie, Półwyspie Czukockim i Kwen-Lun, gdzie odkrył wiele ważnych złóż; prowadził również prace geologiczne przy budowie kolei transsyberyjskiej. Badał też wody mineralne w Guberni Nowogrodzkiej. W 1895 r. został członkiem honorowym Holenderskiego Towarzystwa Geograficznego, w 1900 r. otrzymał złoty medal na Wystawie Powszechnej w Paryżu za mapy topograficzne i geologiczne wybrzeży Morza Ochockiego, a w 1902 r. otrzymał Złoty Medal Konstantinowski od Rosyjskiego Towarzystwa Geograficznego. Uważany za największego znawcę geologii Azji. W 1902 r. Bohdanowicz otrzymał tytuł profesora nadzwyczajnego w Katedrze Geologii Instytutu Górniczego, pracując jednocześnie jako geolog w Komitecie Geologicznym. W 1911 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego w Instytucie Górniczym. Prowadził wówczas badania związane m.in. z poszukiwaniem ropy naftowej w okolicach Baku i Kazachstanie. W latach 1913–1917 pełnił obowiązki wicedyrektora, a następnie dyrektora Komitetu Geologicznego w Petersburgu. Przyjechał do Polski w 1919 r. W 1921 r. został profesorem geologii na Akademii Górniczej w Krakowie. Objął jednocześnie kierownictwo przedstawicielstwa na Polskę firmy naftowej Bracia Nobel (Standard Nobel), pracując w tym charakterze do 1938 r. Od 1919 r. badał złoża naftowe w Polsce. Oprócz publikacji na temat złóż ropy naftowej w Karpatach opublikował ważne opracowania złóż rudy cynku i ołowiu z rejonu Olkusza. W 1936 r. przeszedł na emeryturę, ale już w kwietniu 1938 r., w wieku 72 lat, został mianowany dyrektorem Państwowego Instytutu Geologicznego. Po II wojnie światowej w 1945 r. podjął dzieło odbudowy zniszczonego kompletnie Instytutu Geologicznego. W 1946 r. został odznaczony Krzyżem Komandorskim

z Gwiazdą Orderu Odrodzenia Polski. Był przewodniczącym Polskiego Towarzystwa Geologicznego, Polskiego Towarzystwa Geograficznego, wiceprezesem Société Géologique de France, członkiem zwyczajnym Polskiej Akademii Umiejętności, Akademii Nauk Technicznych i Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Zmarł w 1947 r. w Warszawie, został pochowany na Powązkach w Alei Zasłużonych. Warto jeszcze dodać, że data i miejsce urodzin Karola Bohdanowicza budziła od dawna pewne wątpliwości, do których przyczynili się rosyjscy urzędnicy oraz sam Bohdanowicz. Ostatecznie sprawę wyjaśnił Z. Wójcik (1997). Dotarł on do metryki Bohdanowicza znajdującej się w Petersburgu, która wskazywała prawidłowe miejsce i datę urodzenia wybitnego geologa. Na fryzje figuruje błędna data 1865 r. (Maślankiewicz, 1964; Wójcik, 1997).

JÓZEF MOROZEWICZ

Józef Morozewicz

Urodził się w 1865 r. w Rzędzianach nad Narwią. Do gimnazjum uczęszczał w Łomży i ukończył je w 1884 r. Po studiach na wydziale przyrodniczym Uniwersytetu Warszawskiego (UW) podjął pracę na stanowisku asystenta, a później kustosa Gabinetu Mineralogicznego UW, badając granity tatrzańskie i andezyty pienińskie oraz skały krystaliczne Wołynia. W 1896 r. wziął udział w ekspedycji geologicznej na Nową

Ziemię. Po powrocie z tej wyprawy uzyskał w 1897 r. tytuł magistra mineralogii i geognozji za rozprawę „Doświadczenia nad powstawaniem minerałów w magmie”. Obszerne wyniki tych badań opublikował również w językach rosyjskim i niemieckim w latach 1897–1898. Prace te przyniosły Morozewiczowi międzynarodowy rozgłos. W tym samym roku został przeniesiony do Petersburga na stanowisko geologa Komitetu Geologicznego i pozostawał na tym stanowisku do 1904 r. Przeprowadził wiele badań, m.in. na Uralu i stepach nogajskich (1898–1902), w 1901 r. w Szwecji i Norwegii, a w 1903 r. na Wyspach Komandorskich. Od 1902 r. był członkiem Akademii Umiejętności. W 1904 r. Morozewicz został zaproszony do pracy na UJ, gdzie został kierownikiem Zakładu Mineralogicznego, a od 1905 r. profesorem zwyczajnym tej uczelni. Zasłużył się przy rozbudowie *Collegium Minus* UJ. W 1917 r. został powołany na stanowisko przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego Akademii Górniczej w Krakowie; przy jego czynnym udziale opracowano pierwsze programy studiów, zapewniono parcelę budowlaną oraz zapoczątkowano budowę gmachu przy Alei Mickiewicza 30. W 1919 r. powierzono mu organizację Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie. Położył ogromne zasługi dla rozwoju Instytutu, począwszy od pozyskania fachowej kadry po budowę

nowych gmachów. Trwający od 1919 r. do 1937 r. okres pracy naukowej i naukowo-organizacyjnej jest ostatnim w życiu naukowym Morozewicza. W okresie tym zbadał i opisał znalezione na terenie Polski minerały, które oznaczył jako nowe: miedziankit, bardolit, grandolit, staszycyt i lubeckit oraz odkryte przez siebie w skałach stepów czarnomorskich: taramit i fluorotaramit, bekelit, kysztymit i in. Należał też do założycieli Ligi Ochrony Przyrody i został pierwszym jej prezesem (w latach 1928–1929). Był doktorem *honoris causa* UJ i Politechniki Warszawskiej oraz członkiem honorowym Rumuńskiej Akademii Nauk. Zmarł w 1941 r. w Warszawie. Został pochowany na Cmentarzu Powązkowskim. Na cześć Morozewicza został nazwany minerał odkryty w 1975 r. (Małkowski, 1949, 1952; Wójcik, 2004, Miecznik, 2007).

JAN SAMSONOWICZ

Jan Samsonowicz

Polski geolog i paleontolog, urodził się w Ostrowcu Świętokrzyskim w 1888 r. Studia geologiczne ukończył w Petersburgu w 1914 r. Po powrocie z Rosji w 1915 r. podjął pracę jako asystent w Zakładzie Geologii UW, gdzie podjął badania geologiczne Gór Świętokrzyskich, odkrywając tam dolny kambry. Po utworzeniu w 1919 r. Państwowego Instytutu Geologicznego Samsonowicz podjął pracę, jako redaktor wydawnictw instytutu.

W 1922 r. odkrył złoża hematytu i syderytu w Rudkach koło Nowej Słupi, gdzie otwarto kopalnię Staszic. W 1923 r. wraz z S. Krukowskim odkrył neolityczną kopalnię jurajskich krzemieni pasiastych w Krzemionkach Opatowskich. Odkrył również złoża fosforytów w Rachowie nad Wisłą. Ich eksploatacja rozpoczęła się w 1924 r. W 1929 r. opublikował pracę „Cechsztyń, Trias i Lias na północnym zboczu Łysogór”, która stanowiła podstawę jego habilitacji, następnie objął Katedrę Geologii Regionalnej Polski na UW. W 1935 r. został powołany na stanowisko profesora i kierownika Zakładu Paleontologii na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Podczas pracy we Lwowie, w latach 1935–1938, Jan Samsonowicz prowadził badania geologiczne Wołynia, w tym czasie odkrył nadbużańskie zagłębienie węglowe. Po wojnie, wraz z M. Książkiewiczem, wydał „Zarys geologii Polski” – pierwszy podręcznik geologii regionalnej Polski. Jan Samsonowicz był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk i przewodniczącym Komitetu Geologicznego PAN w latach 1952–1958 oraz redaktorem *Acta Geologica Polonica* w latach 1953–1958. Był organizatorem, a w latach 1956–1959, kierownikiem Zakładu Nauk Geologicznych PAN. Był też członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego, członkiem zagranicznym Szwedzkiego Towarzystwa Geologicznego

w Sztokholmie i członkiem Towarzystwa Mineralogiczno-Geologicznego w Pradze. Zmarł w Warszawie w 1959 r. Jego imię noszą ulice w Lublinie, Ostrowcu Świętokrzyskim i Katowicach, został także patronem szkół w Warszawie i Łęcznej (Makowski, 1988).

JAN CZARNOCKI

Jan Czarnocki

Urodził się w 1889 r. w Kielcach. Studia geologiczne odbył na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie i na UJ w Krakowie. Jego zainteresowania naukowe skupiały się wokół geologii Gór Świętokrzyskich. W 1916 r. odkrył tam utwory karbonu. W 1919 r. został asystentem w Katedrze Geologii na UW, po czym przeszedł do pracy w Państwowym Instytucie Geologicznym. Początkowo pełnił funkcję geologa i kustosa Muzeum. Jego

praca „Stratygrafia i tektonika Gór Świętokrzyskich” oraz *Mapa geologiczna środkowej części Gór Świętokrzyskich w skali 1 : 100 000* stały się podstawą zorganizowanego przez Czarnockiego pierwszego Zjazdu Polskiego Towarzystwa Geologicznego w Kielcach (1921). W 1938 r. został mianowany wicedyrektorem PiG. Po wojnie Czarnocki organizował w Kielcach Instytut Badań Regionalnych PiG i objął tam stanowisko dyrektora. Zgromadził ogromną kolekcję skamieniałości z Gór Świętokrzyskich, których większość została jednak zniszczona w czasie wojny. W 1947 r. został mianowany dyrektorem PiG. Pod jego kierunkiem powstał pierwszy, ogólnopństwowy plan badań geologicznych w Polsce. W 1950 r. ukazała się jego monografia „Geologia regionu Łysogórskiego”. W 1951 r. został wybrany honorowym członkiem PTG. Opublikował ponad sto prac, z których większość poświęcona była Górą Świętokrzyskim. Otrzymał Nagrodę Państwową I stopnia za dorobek naukowy w Polsce Ludowej, został również pośmiertnie odznaczony Orderem Polonia Restituta II klasy. Zmarł w 1951 r., został pochowany w Alei Zasłużonych na cmentarzu Powązkowskim w Warszawie (Pawłowska, 1952).

EDWARD RÜHLE

Urodził się w 1905 r. w Warszawie. W czasie I wojny światowej przebywał z rodziną na zesłaniu w głębi Rosji, na Uralu. W 1926 r. rozpoczął studia na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym UW, gdzie w 1931 r. uzyskał stopień magistra filozofii w zakresie geomorfologii i geologii. Stopień doktora filozofii uzyskał na UJ w Krakowie w 1938 r. W 1937 r. pełnił funkcję redaktora *Rocznika Ziemi Wschodnich* i rozpoczął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym. W latach 1939–1944 (w czasie II wojny światowej) pracował jako geolog w Amt für Bo-

Edward Rühle

denforschung (okupacyjna formuła Instytutu) w Warszawie), działając w ruchu oporu pod pseudonimem „Zawrat”, a od 1943 r. jako „Gozdawa”. W styczniu 1945 r. został ponownie zaangażowany w PIG w Warszawie. Od lutego 1953 r. był wicedyrektorem PIG ds. naukowych, od 17 maja 1954 r. – p.o. dyrektorem PIG, a od 1 lipca 1955 do 17 czerwca 1966 r. – dyrektorem naczelnym PIG. W 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1964 – tytuł profesora zwyczajnego. Zajmował się problematyką geologii czwartorzędu i kartografią. W latach 1968–1970 pełnił obowiązki wiceprzewodniczącego Międzynarodowej Unii Nauk Geologicznych, a w latach 1969–1979 wiceprzewodniczącego Komitetu Nauk Geologicznych PAN. Od marca 1975 do lutego 1988 r. był redaktorem naczelnym *Przeglądu Geologicznego*. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego i towarzystw geologicznych ZSRR, Czechosłowacji i Węgier. Był członkiem Komitetu Nagród Państwowych. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Opublikował około 300 prac i artykułów; był także autorem lub współautorem wielu dziesiątków map geologicznych w różnych skalach. Wyróżniony został wieloma odznaczeniami, m.in. Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1963) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą (1978). Zmarł w 1988 r., został pochowany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Warszawie (Jurkiewicz, 1988; Ber i in., 2005).

MARIAN KSIĄŻKIEWICZ

Marian Książkiewicz

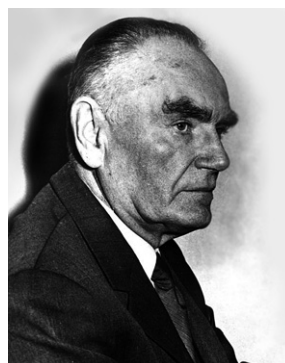
geologicznej, stratygrafii i sedymentacji Karpat fliszowych i pienińskiego pasa skałkowego. Wywarł istotny wpływ na rozwój badań Karpat. Stworzył krakowską szkołę sedymentologiczną. Prowadził wykłady z geologii podstawowej, geologii dynamicznej i regionalnej oraz sedymentologii na UJ i Akademii Geologiczno-Hutniczej w Krakowie. Członek

denforschung (okupacyjna formuła Instytutu) w Warszawie), działając w ruchu oporu pod pseudonimem „Zawrat”, a od 1943 r. jako „Gozdawa”. W styczniu 1945 r. został ponownie zaangażowany w PIG w Warszawie. Od lutego 1953 r. był wicedyrektorem PIG ds. naukowych, od 17 maja 1954 r. – p.o. dyrektorem PIG, a od 1 lipca 1955 do 17 czerwca 1966 r. – dyrektorem naczelnym PIG. W 1954 r. uzyskał tytuł profesora nadzwyczajnego, a w 1964 – tytuł profesora zwyczajnego. Zajmował się problematyką geologii czwartorzędu i kartografią. W latach 1968–1970 pełnił obowiązki wiceprzewodniczącego Międzynarodowej Unii Nauk Geologicznych, a w latach 1969–1979 wiceprzewodniczącego Komitetu Nauk Geologicznych PAN. Od marca 1975 do lutego 1988 r. był redaktorem naczelnym *Przeglądu Geologicznego*. Był członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geologicznego i towarzystw geologicznych ZSRR, Czechosłowacji i Węgier. Był członkiem Komitetu Nagród Państwowych. W 1978 r. przeszedł na emeryturę. Opublikował około 300 prac i artykułów; był także autorem lub współautorem wielu dziesiątków map geologicznych w różnych skalach. Wyróżniony został wieloma odznaczeniami, m.in. Orderem Sztandaru Pracy I klasy (1963) i Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski z Gwiazdą (1978). Zmarł w 1988 r., został pochowany na cmentarzu ewangelicko-augsburskim w Warszawie (Jurkiewicz, 1988; Ber i in., 2005).

geologicznej, stratygrafii i sedymentacji Karpat fliszowych i pienińskiego pasa skałkowego. Wywarł istotny wpływ na rozwój badań Karpat. Stworzył krakowską szkołę sedymentologiczną. Prowadził wykłady z geologii podstawowej, geologii dynamicznej i regionalnej oraz sedymentologii na UJ i Akademii Geologiczno-Hutniczej w Krakowie. Członek

korespondent Polskiej Akademii Nauk. W latach 1954–1960 był dyrektorem Oddziału Karpackiego Instytutu Geologicznego (PIG). Profesor Książkiewicz był również autorem licznych rozpraw naukowych i podręczników. Z jego podręcznika „Geologia dynamiczna”, który doczekał się paru wydań, korzystało wiele pokoleń geologów. Zmarł w 1981 r. w Krakowie (Znosko, 1983; Alexandrowicz, 2015).

STANISŁAW PAWŁOWSKI

Stanisław Pawłowski

Polski geolog, geodeta i geofizyk urodził się w 1910 r. w Łodzi. Studia akademickie odbył na Wydziale Geodezji Politechniki Warszawskiej, które ukończył w 1933 r. W 1937 r. podjął pracę w Państwowym Instytucie Geologicznym, gdzie organizował i rozwijał badania geofizyczne. Stosując te metody, odkrył wysad solny Rogóźno w okolicach Łodzi. Podczas II wojny światowej kontynuował prace w okupacyjnej formule PIG. Po wojnie nadal pracował w Państwowym Instytucie Geologicznym, wykonując regionalne zdjęcia geofizyczne na Kujawach, w Górach Świętokrzyskich i na Lubelszczyźnie. W wyniku tych prac został współodkrywcą złóż gazu ziemnego koło Lubaczowa, fosforytów na Lubelszczyźnie oraz biłgorajskiej anomalii grawimetrycznej. W latach 1952–1955 był kierownikiem Świętokrzyskiej Stacji Terenowej, a od 1954 r. profesorem. Opracowana przez niego metodyka poszukiwań, oparta na naukowych podstawach rozpoznania geofizycznego i geologicznego, doprowadziła do odkrycia złóż siarki w rejonie Tarnobrzegu. Było to odkrycie na skalę światową. W latach 1953–1974 opracowano 12 dokumentacji złóż, które stanowiły podstawę dynamicznego rozwoju aglomeracji przemysłowej w widłach Wisły i Sanu. Zainicjował także pionierskie prace mikrograwimetryczne. Od 1976 r. był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Dwukrotnie otrzymał nagrodę państwową I stopnia, w 1955 indywidualną, a w 1976 zespołową. Został odznaczony Orderem Sztandaru Pracy I klasy oraz Orderem Budowniczego Polski Ludowej. W latach 1965–1972 był posłem na Sejm PRL. Zmarł w 1992 r. w Warszawie (Kozioł, 2003; Wielka Encyklopedia PWN, 2004).

Urodził się w 1917 r. w Haczowie. Egzamin maturalny zdał w Krakowie w 1936 r. Przez krótki okres uczęszczał do seminarium duchownego, kształcił się także na śpiewaka operowego. Studia filozoficzne na UJ przerwał wybuch II wojny światowej. Po wojnie studiował na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Jednocześnie w 1948 r. rozpoczął pracę w Bytomskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego. Na początku 1951 r. został przeniesiony do

JAN WYŻYKOWSKI

Urodził się w 1917 r. w Haczowie. Egzamin maturalny zdał w Krakowie w 1936 r. Przez krótki okres uczęszczał do seminarium duchownego, kształcił się także na śpiewaka operowego. Studia filozoficzne na UJ przerwał wybuch II wojny światowej. Po wojnie studiował na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Jednocześnie w 1948 r. rozpoczął pracę w Bytomskim Zjednoczeniu Przemysłu Węglowego. Na początku 1951 r. został przeniesiony do

Jan Wyżykowski

Instytutu Geologicznego, do Wydziału Rud, gdzie zajął się poszukiwaniem złóż rud miedzi na Dolnym Śląsku. W latach 1951–1954 prowadził badania w niecce śródsudeckiej, w okolicy Kamienna Góra–Okrzeszyn, a następnie w pasie od Głuszycy do Słupca. Następnie zajął się poszukiwaniem złóż rud miedzi na monoklinie przedsudeckiej. Kierowany przez niego zespół w 1959 r. udokumentował największe w Europie i jedno z największych

w świecie złóż rud miedzi Lubin-Sierszowice. W 1965 r. uzyskał stopień doktora nauk przyrodniczych. Dorobek naukowy Jana Wyżykowskiego obejmuje około 30 prac publikowanych i ponad 20 archiwalnych. Otrzymał wiele odznaczeń państwowych, m.in. Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski (1959) i Order Sztandaru Pracy I klasy (1970). W 1972 r. otrzymał tytuł Honorowego Obywatela Miasta Lubina. W 1966 r. został laureatem zespołowej Nagrody państwowej I stopnia. Zmarł w 1974 r. w Warszawie. Pochowany został w Alei Zasłużonych na Powązkach. Imię Jana Wyżykowskiego noszą szkoły w jego rodzinnym Haczowie, a także w Krotoszycach, Głogowie, Polkowicach i Lubinie, a od marca 2007 r. także szyb kopalni Polkowice-Sierszowice znajdujący się w pobliżu odwiertu, w którym po raz pierwszy odkryto lubińskie złożo miedzi. W Lubinie jest także pomnik Jana Wyżykowskiego. W Muzeum Regionalnym w Brzozowie znajduje się ekspozycja poświęcona jego życiu i dorobkowi naukowemu (Ciuk, 1976; Rydzewski, 1996, 2002).

Z powyższego przeglądu wynika, że żadna z prezentowanych powyżej postaci nie znalazła się na fryzie przez przypadek. Dlatego też zachęcamy wszystkich odwiedzających Muzeum PIG, aby spojrzeli w górę i przyjrzyli się nazwiskom tych, którym zawdzięczamy wielki postęp nauk geologicznych oraz wyznaczenie kierunków współczesnych badań.

Podziękowania. Autorzy pragną podziękować Recenzentom, których uwagi uchroniły autorów przed pomyłkami, a także przyczyniły się do ulepszenia tekstu i nadania artykułowi właściwej formy redakcyjnej. Autorzy dziękują także dr Magdalenie Pańczyk za zyczliwość na każdym etapie prac nad artykułem.

LITERATURA

- ALEXANDROWICZ S.W., 2015 — Marian Książkiewicz (1906–1981). *Pauza Akademicka*, **288**.
- BER A., GRANICZNY M., JAWOROWSKI K., MIZERSKI W., MOJSKI J., URBAN H., 2005 — Edward Rühle (1905–1988) – w stulecie urodzin. *Prz. Geol.*, **53**, 5: 381–384.
- CIUK E., 1976 — Jan Wyżykowski 1917–1974. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, **46**, 4: 573–577.
- CZARNIECKI S., 1990 — Wincenty Pol i Ludwik Zejszner – pierwsi profesorowie nauk o Ziemi Uniwersytetu Jagiellońskiego. Muzeum Lubelskie, Lublin.
- CZARNIECKI S., 1997 — Aleksander Piotr Czekanowski 1833–1876 w stulecie śmierci. *Kwart. Hist. Nauki*, **22**: 387–388.
- ENCYCLOPEDIA OF WORLD BIOGRAPHY, 1998 2nd ed. 17 Vols. Gale Research, Nowy Jork.
- GRANICZNY M., KACPRZAK J., URBAN H., KRZYWIEC P., 2007 — Ludwik Zejszner – wybitny człowiek i przyrodnik, jeden z pionierów kartografii geologicznej w Polsce. *Prz. Geol.*, **55**, 11: 925–932.
- GRANICZNY M., URBAN H., WOŁKOWICZ S., WOŁKOWICZ K., 2011 — Służba geologiczna Rosji – wczoraj i dziś. *Prz. Geol.*, **59**, 5: 400–404.
- JURKIEWICZ W., 1988 — Pamięci profesora dr Edwarda Rühlego (1905–1988). *Prz. Geol.*, **36**, 12: 681–686.
- KIELAN-JAWOROWSKA Z. (red.), 1963 — Mały słownik paleontologiczny. Wiedza Powszechna, Warszawa.
- KLECZKOWSKI A.S., 1970 — Z lat młodości G.G. Puscha (1790–1816). *Pr. Muz. Ziemi*, **15**, 1: 95–111.
- KLECZKOWSKA A.S., 1972 — Jerzy Bogumił Pusch – życie i dzieło w okresie Królestwa Polskiego 1816–1831. *Studia i materiały z dziejów Nauki Polskiej*, seria C, 17: 123–150.
- KLECZKOWSKI A. S., 1974 — Jerzy Bogumił Pusch – ostatni okres życia i działalności 1830–1846. *Pr. Muz. Ziemi*, **21**, 2: 65–104.
- KOZIOŁ D., 2003 — Wspomnienie o odkrywcy polskiej siarki profesorze Stanisławie Pawłowskim. *Afisz*, **16**, 44: 10–12.
- LEŚNIEWSKI C., 1926 — S. Staszic, jego życie i ideologia w dobie Polski Niepodległej (1755–1795). *Rozpr. Histor. Tow. Nauk Warsz.*, **5**, 2: 1–220.
- MAKOWSKI H., 1988 — Jan Samsonowicz (w rocznicę 100-lecia urodzin). *Prz. Geol.*, **36**, 1: 1–5.
- MAŁKOWSKI S., 1949 — Józef Morozewicz 1856–1941. *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, **19**, 1: 137–155.
- MAŁKOWSKI S., 1952 — Józef Morozewicz - w dziesięciolecie zgonu 1941–1951. *Wiad. Muz. Ziemi*, **6**: 1–56.
- MAŚLANKIEWICZ K., 1964 — Wspomnienia o profesorze Karolu Bohdanowiczu (29 XI 1864–5 VI 1947). *Prz. Geol.*, **12**, 469–473.
- MIECZNIK J., 2007 — Profesor Józef Morozewicz – organizator i pierwszy dyrektor Państwowego Instytutu Geologicznego. *Prz. Geol.*, **58**, 11: 1040–1044.
- MIZERSKI W., 1993 — Dom Abrahama Gottloba Wernera w Osiecznicy. *Wszechświat*, **7–8**: 183–184.
- MOLIK W., 1980 — Stanisław Staszic. KAW, Poznań.
- PAWŁOWSKA K., 1952 — Jan Czarnocki (1889–1951). *Rocz. Pol. Tow. Geol.*, **22**, 4: 515–521.
- RYDZEWSKI A., 1996 — Odkrycie złoża Lubin-Sierszowice – wspomnienia o współpracy z Janem Wyżykowskim. *Wiad. Państw. Inst. Geol.*, **11**, 63.
- RYDZEWSKI A., 2002 — Jan Wyżykowski. *Wiad. Państw. Inst. Geol.*, **17**, 3.
- RYN Z.J. (red.), 2002 — Ignacy Domeyko. Obywatel świata. Wyd. UJ, Kraków.
- TWAROGOWSKI J., 1974 — Poczec wielkich geologów. Nasza Księgarnia, Warszawa.
- SYLWESTRZAK H., 1989 — Ignacy Domeyko – w stulecie zgonu. *Prz. Geol.*, **37**, 1: 5–9.
- WAGNER A., 2010 — Gmach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie – przestrzenno – architektoniczne odniesienia Mariana Lalewicza do Klasycyzmów w architekturze polskiej. *Kwart. Archit. Urb.*, **55**, 4: 88–102.

WIELKA ENCYKLOPEDIA PWN., 2004 Warszawa.

WÓJCIK Z., 1982 — Aleksander Czekanowski: szkice o ludziach, nauce i przygodzie na Syberii. Wydaw. Lubelskie, Lublin.

WÓJCIK Z., 1995 — Ignacy Domeyko – Litwa. Francja. Chile. Wydaw. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Warszawa–Wrocław.

WÓJCIK Z., 2004 — Józef Morozewicz – uczonec i współorganizator Akademii Geologiczno-Hutniczej w Krakowie. Stow. Wychowanków AGH im. S. Staszica, Kraków.

WÓJCIK Z., 1997 — Karol Bohdanowicz szkic portretu badacza Azji. Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Oficyna Wydawnicza Biblioteki Zesłańca, Państw. Inst. Geol., Warszawa–Wrocław.

ZNOSKO J., 1983 — Marian Książkiewicz (1906–1981). *Nauka Polska*, 5: 149–160.

Strony internetowe:

https://en.wikipedia.org/wiki/Abraham_Gottlob_Werner

<http://peerie.com/Research/36511/Abraham-Gottlob-Werner/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%85aw_Staszic

<http://www.up.krakow.pl/konspekt/23/daszkievicz.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Georges_Cuvier https://pl.wikipedia.org/wiki/Georges_Cuvier <http://evolution.about.com/od/scientists/p/Georges-Cuvier.htm>

<http://bernard.langellier.pagesperso-orange.fr>

https://en.wikipedia.org/wiki/Christian_Leopold_von_Buch https://de.wikipedia.org/wiki/Leopold_von_Buch

[http://todayinsci.com/B/Buch_Leopold/BuchLeopold-FoundersOfGeology\(1897\).htm](http://todayinsci.com/B/Buch_Leopold/BuchLeopold-FoundersOfGeology(1897).htm)

https://de.wikipedia.org/wiki/Georg_Gottlieb_Pusch

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/pusch>

https://en.wikipedia.org/wiki/Charles_Lyell

<http://evolution.about.com/od/scientists/p/Charles-Lyell.htm>

<https://www.pinterest.com/kgillespie41/geology/>

https://fr.wikipedia.org/wiki/L%C3%A9once_%C3%89lie_de_Beaumont

https://en.wikipedia.org/wiki/Adolphe-Th%C3%A9odore_Brongnart https://fr.wikipedia.org/wiki/Adolphe_Brongnart

<http://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Domeyko-Ignacy;3893671.html>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Ignacy_Domeyko

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/domeyko>

http://www.szkolnictwo.pl/szukaj,Ignacy_Domeyko

https://fr.wikipedia.org/wiki/Alcide_Dessalines_d%27Orbigny

https://en.wikipedia.org/wiki/Alcide_d%27Orbigny

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/zejszner>

http://www.ing.pan.pl/Aktualnosci/03-Zejszner/03_Zejszner-bio.htm

https://fr.wikipedia.org/wiki/Gabriel_Auguste_Daubree%C3%A9 <http://www.annales.org/archives/x/daubree.html>

https://en.wikipedia.org/wiki/Eduard_Suess https://de.wikipedia.org/wiki/Eduard_Suess

<http://www.ndb.com/people/266/000097972/>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksander_Czekanowski <http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/czekanowski>

<http://www.genealogia.okiem.pl/foto2/displayimage.php?pid=30971>

<http://www.emazury.com/sybiracy/pliki/znani/17czekanowski.htm>

https://en.wikipedia.org/wiki/Archibald_Geikie;

<http://www.haslemeremuseum.co.uk/geikie.html>

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/alth>

<http://www.poland.us/strona,13,5773,0,alozzy-alth-jego-miloscia-byla-geologia.html>

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/czerski>

http://filatelistyka.poczta-polska.pl/sklep_pl/850,1,1000000836,18,18,35

<http://www.annales.org/archives/x/mbertrand.html>

https://fr.wikipedia.org/wiki/Marcel_Alexandre_Bertrand

<http://www.annales.org/archives/cofrhigeo/bertrand-dd.html>

<http://polarpost.ru/forum/download/file.php?id=1357&mode...>

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/zareczny>

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/zareczny>

<http://www.ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/aleksander-michalski>;

https://pl.wikipedia.org/wiki/Aleksander_Michalski

https://de.wikipedia.org/wiki/Viktor_Uhlig

http://austria-forum.org/af/AEIOU/Uhlig_Viktor

https://fr.wikipedia.org/wiki/Pierre_Termier <http://www.annales.org/archives/x/term.html>

<http://www.ipsb.nina.gov.pl/index.php/a/maurycy-pius-tomasz-rudzki>

<http://www.sejm-wielki.pl/album.php?b=psb.27130.1>

https://pl.wikipedia.org/wiki/Karol_Bohdanowicz

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/bohdanowicz>

<http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/samsonowicz>

<http://www.petea.home.pl/apan/pl/node/2242>

<https://audiovis.nac.gov.pl/haslo/393:22/>

http://geoportal.pgi.gov.pl/portal/page/portal/muzeum/historia/poczet/jan_czarnocki

https://pl.wikipedia.org/wiki/Edward_R%C3%BChle

<http://www.pgi.gov.pl/pl/historia-geologii-leewe-kopalnia/565-wstulecie-urodzin-prof-edwarda-ruhle>

http://www.tpjaw.radwanice.pl/?page_id=7

http://pauza.krakow.pl/288_2&3_2015.pdf

<http://www.lubiniokolice.pl/index.php/ludzie/znane-postacie/jan-wyzykowski>

Wykorzystane fotografie J. Morozewicza, J. Czarnockiego, J. Wyżykowskiego, S. Pawłowskiego, J. Samsonowicza, K. Bohdanowicza, M. Książkiewicza, E. Rühlego pochodzą ze zbiorów Sekcji Historycznej PIG-PIB; pozostałe fotografie/grafiki – ze stron internetowych zacytowanych w literaturze.